

Unele aspecte ale selecționării documentelor ,

ADRIAN ADAMACHE

Problemă de maximă importanță pentru activitatea arhivistică, selecționarea este și rămâne cea mai dificilă operație arhivistică. Dificultatea provine din faptul că totdeauna scările de valoare pe baza cărora se face aprecierea valorică, sînt variabile în timp.

În epoca noastră se creează o mare cantitate de informație și, în același timp, se consumă informație. Cercetătorii consideră că, dacă în secolul trecut era necesară trecerea a cca 110 ani pentru a dubla și elimina cantitatea de cunoștințe esențiale, astăzi, la sfîrșitul secolului XX termenul de modificare a acestora s-a redus la zece ani, iar în primul secol al mileniului următor se prevede ca perioada să se reducă la doi ani.

Lucrăm într-un domeniu specializat, care, trebuie să aibă în vedere și perspectiva istorică.

Sîntem chemați să stabilim, în numele generațiilor viitoare cu interese, cu intenții, cu mentalități în cea mai mare parte necunoscute, ce înscrisuri din epocile trecute și din epoca noastră vor răspunde nevoii lor de informație istorică.

Cunoașterea creează informații pe o diversitate deosebită de suporta (hîrtie, microfilm, bandă video sau de calculator). — Putem însă păstra tot? Asta ar cere spațiu, mobiler, servicii, ori lumea are limite de spațiu, bogăție și personal.

Astfel selecționarea devine o necesitate, în ciuda posibilității de a greși în aprecierea valorică. Istoria însăși a Arhivelor Statului dovedește relativitatea judecății valorice. Este îndeajuns să amintim celebra împărțire în „dele trebnice” și „dele netrebnice”.

Se solicită din partea arhivistului calitate și eficiență, să dispună de un înalt grad de cultură, cu cunoștințe solide de istorie politică, economică, pentru că trebuie să stabilească legături între evenimente, domenii de activitate, asimilări de situații, experiență în muncă, orientare politică, ideologică și istorică.

În plus, trebuie să se evite, mai ales la valorizarea documentelor din depozitele proprii, selecționarea pe criteriul categoriei de act. De la o instituție la alta, același gen de document poate avea o valoare diferită. S-a mai dat exemplul simplei chitanțe. O valoare are chitanța care se dă pentru împrumutul unei sume de bani între doi indivizi oarecare, alta este chitanța între două personalități, alta între doi indivizi, dar pentru un obiect de valoare (tablou, carte de patrimoniu etc.).

Documentul trebuie evaluat în contextul unui eveniment și al perioadei istorice în care a fost emis, al celorlalte informații similare din fond sau fonduri adiacente.

Este necesar să se aibă în vedere unicitatea informației, complementaritatea și obiectivitatea comunicării.

Se mai impune să se țină seama de unele tendințe manifestate în istoriografia contemporană și cărora noi, arhiviștii, trebuie să le asigurăm suportul informativ: interesul pentru faptul aparent mărunț, cotidian dar cu implicații majore; atracția manifestată pentru istoria mentalităților, a ideilor dominante, dar și a particularităților în domeniul ideilor, preferințele pentru istoria particulară a omului obișnuit martor, participant simplu la evenimentele istorice: tendința

spre urmărirea dezvoltării locale a unor fapte istorice; atracție către urmărirea și reinterpretarea dezvoltării faptelor în anumite domenii.

În plus, nu trebuie uitată valoarea practică a documentului. În științele naturale — mai ales — se observă în ultimul timp o cercetare de mare amploare pentru refolosirea și dezvoltarea unor vechi practici agricole, zootehnice, medicale. Și acestei cercetări trebuie să-i asigurăm documentele pentru reconstituirea acestor practici.

În sfârșit, având în vedere caracterul evident social al științei istorice, se impune să se urmărească specificul dezvoltării ideologice și științelor sociale în ansamblu în scopul asigurării bazei documentare.

În țara noastră selecționarea are, la nivel de model metodologic, foarte multe merite asigură o analiză valorică atât pe baza principiului necesității practice (comisia de selecționare a creatorului cit și pe baza principiului necesității documentării istorice (comisia de selecționare în cadrul Arhivelor Statului).

Întreaga activitate se bazează pe ierarhizarea valorică a documentelor, întocmite pe ramuri de activitate, prin Indicatoarele termenelor de păstrare, realizate cu ajutorul unui larg colectiv de specialiști.

În același timp în actele normative au fost definite principiile generale valorice cit și cele particulare.

Comisiile la organizații există dar nu-și intră totdeauna în atribuții, acționează sub paravanul colectivității, semnează, dar nu verifică valoarea practică a documentelor. Comisiile de selecționare din Arhivele Statului chemate, în principal, să decidă care din documentele selecționate, cu termenele de păstrare expirate, au sau ar putea avea valoare istorică și dec să le păstreze, nu acționează întotdeauna cu fermitate în acest sens. Uneori se ocupă de documente cu termenul de păstrare expirat dar pe care creatorii le consideră încă necesare din punct de vedere practic, sau solicită păstrarea unor documente pentru că nu și-au împlinit termenul de păstrare din indicator.

De aceea credem că este necesar să facem unele precizări :

1. Indicatorul este instrumentul unităților socialiste centrale pentru documentele proprii și ale unităților din subordine, fiind confirmat de Arhivele Statului (Art. 9 din Decretul 472/1971).

2. Indicatorul stabilește în principal valoarea practică a documentului fiind, în primul rând expresia poziției creatorului față de documentele pe care le constituie.

3. Indicatorul, prin însuși numele său, sugerează, un termen de păstrare, nu este o lege.

4. Indicatorul nu este un instrument de lucru pentru arhivist „specialist în probleme de arhivă” cum este definit de Dicționarul Enciclopedic al limbii române, deci care cunoaște și recunoaște valoarea istorică și poate s-o discearnă de nonvaloare.

5. Indicatorul corespunde numai unei anumite ramuri de activitate și numai la un anumit nivel de subordonare; există un sistem de acțe care nu este unic, ci diversificat pe economic, același gen de document putând avea valori diferite.

Având în vedere importanța activității de selecționare este necesară cîștigarea opiniei publice în favoarea documentului ca bază de reconstituire istorică și de probitate științifică.

Pentru aceasta, un rol deosebit îl au instruirile membrilor comisiilor de selecționare din unitățile socialiste. Experiența acumulată pînă în prezent dovedește că, atunci cînd participanților li se explică, folosindu-se exemple concrete, importanța documentului pentru scrierea istoriei, cînd li se arată posibilele urmări ale distrugerilor de arhivă și mai ales, cînd se lucrează direct, împreună cu membrii acestor comisii la analiza valorică a documentelor, rezultatele sînt calitativ superioare.

În activitatea de selecționare a documentelor din depozitele proprii, situația este diferită. Se acționează, în primul rînd, asupra documentelor, principal, cu păstrare permanentă. Atenția trebuie deci sporită.

Totodată, trebuie să avem în vedere că selecționarea este una din operațiile arhivistice care nu se execută ca scop în sine pentru că implică reordonarea, recotarea și reinventarierea fondului. Deci, se impune să se desfășoare în interdependență cu celelalte activități.

În încheiere, avînd în vedere complexitatea dar și dificultatea acțiunii de selecționare, considerăm necesară aplicarea cu consecvență a următoarelor principii metodologice :

— analiza tuturor lucrărilor de selecționare întocmită de unitățile socialiste să aibă ca principal obiectiv depistarea u.a. care „în contextul sistemului de informații al ramurei ar putea avea valoare documentar-istorică”.

— analiza valorică a documentelor să se facă în funcție de documentele permanente existente cert în fond.

— indicatorii termenelor de păstrare trebuie priviți ca obligatorii pentru membrii comisiilor de selecționare din unitățile socialiste și numai ca „ghid” pentru arhiviști.

— în verificarea lucrărilor de selecționare, indiferent de unitatea creatoare sau deținătoare, genul documentelor (sau categoria de act) nu se recomandă să fie considerat ca element de clasificare valorică apriorică.

